

VINUL ȘI BANCHETUL FUNERAR LA TRACO-DACI

S.M. Petrescu - Ileana Petrescu

Începând cu epoca bronzului ritul de înmormântare predominant a fost cel al incinerăției. În general, se consideră că acest rit este o consecință directă a cultului soarelui, cult dublat de cel al focului solar. Arderea defunctului apărea ca o totală eliberare a spiritului și ca o perpetuare a lui prin păstrarea cenușii trupului, acest rit marcând marea trecere în lumea cealaltă prin purificarea cu focul sacru și curățirea de toate impuritățile corpului adunate într-o viață¹.

Izvoarele istorice – începând cu Herodot – consemnează suficient, uneori chiar repetându-se, obiceiurile de înmormântare care trebuiau să-i facă *athanantizontas* (a face nemuritor, a cunoaște practicile de imortalizare).²

Toți scriitorii antici sunt unanimi în a aprecia că înmormântarea la traco-daci era prilej de bucurie. „Când moare cineva, trausii îl îngroapă glumind și bucurându-se. Cu acest prilej ei amintesc nenorocirile de care scapă omul și arată cât este el de fericit în toate privințele”, ne relatează Herodot³. Hellanicos din Mitilene (prima jumătate a sec. V î.Hr.) povestește că geții, terizii și crobizii „aduc jertfe și benchetuiesc ca și cum mortul se va reîntoarce”. Cele relatate de Herodot cu privire la obiceiurile tracilor le găsim și la Pomponius Mela (prima jumătate a sec. I d.Hr.): „... înmormântările sunt prilej de sărbătoare și le cinstesc ca pe niște lucruri sfinte, prin cânt și joc”⁴, iar într-o scurtă compilație anonimă anterioară sec. III d.Hr. cunoscută sub numele de *Paradoxograful lui Rohde*, se insistă pe faptul că „la crobizi este obiceiul să fie plâns copilul la naștere și fericit omul la moarte”. Și astfel de menționări continuă și la alți autori antici: Valerius Maximus⁵ sau Solinus⁷.

Din aceste relatări se desprinde cel puțin o concluzie care ne interesează aici pe noi. Dacii, ca toți tracii de altfel, se bucurau când cineva murea. La înmormântări se sacrificau tot felul de animale, se organizau pe lângă banchete funerare jocuri și cântece în atmosferă de sărbătoare⁸.

La rugul funerar se desfășura și ceremonia funeabră, în cadrul căreia avea loc banchetul (după relatarea lui Herodot). Acest banchet este concretizat arheologic în numeroase vase de forme diferite ce au fost apoi sparte ritual, în mormântul propriu-zis ajungând doar fragmente din ele.⁹

În cadrul analizei noastre nu discutăm realitățile din afara Banatului¹⁰ ci doar cele din zona noastră, identice de fapt între ele.

În zona municipiului Caransebeș sunt cunoscute de mai mult timp două necropole cercetate parțial, dar care permit câteva analize. La marginea cartierului Balta Sărată a început să fie cercetată o necropolă plană de incinerare aparținând epocii bronzului, respectiv fazei a II-a a grupului cultural Balta Sărată (cca. 1600 î.Hr.)¹¹.

Din inventarul mormântului, pe lângă urnă și un vas mare – amândouă trecute prin foc și arse până la deformare și vitrifiere – mai făceau parte o strachină de dimensiuni mari folosită drept capac urnei și fragmente din trei cești cu toartă supraînălțată.

Faptul că strachina și ceștile nu au fost arse pe rug indică utilizarea lor în cadrul banchetului funerar. În plus, strachina este supradimensionată, sugerând utilizarea ei concomitentă de către mai multe persoane. Dacă strachina folosea servirii la banchet a hranei (carne, de exemplu), ceștile erau utilizate la băutul vinului după care se spărgeau, resturi ale lor fiind destinate „însoțirii” mortului în mormânt. Dacă ar fi fost depuse întregi, atunci ar fi putut servi îngropării laolaltă cu defunctul a unei cantități de lichid, ca resursă de hrană necesară defunctului în călătoria spre o altă lume¹².

A doua necropolă analizată de noi este cea de la Iaz - Șuşara aparținând epocii hallstattiene, respectiv fazei clasice a culturii Basarabi¹³.

Cele patru morminte cercetate până acum – două tumulare și două plane – ilustrează aceeași situație. Pe lângă oasele cinerate în mantaua tumulilor dar și în groapa celor plane au fost depuse pe lângă aşchii de calcedonie și numeroase fragmente ceramice. Analiza acestora a evidențiat faptul că ceramica – nedepusă pe rug – era reprezentată de străchini și mai multe căni (între 5 și 8) care după folosirea în cadrul banchetului funerar au fost sparte – conform unui ritual precis – și resturi ale lor au fost răsirate la mormânt.

Aceste elemente prezentate în legătură cu cele două necropole – aflate temporal la o distanță de cca. 800 de ani una de cealaltă – întăresc opinia potrivit căreia banchetul funerar, ce avea loc între arderea pe „ustrinum” și depunerea oaselor cinerate în mormânt, consta în consumarea din străchini a „pomenii”, dar și băutul din căni a vinului, băutură despre care Platon menționa că era băut de bărbați și femei neamestecat cu apă¹⁴.

Singura reprezentare în mediul tracic a banchetului funerar cu utilizare a vinului este din mormântul cu dromos și cameră funerară cu cupolă descoperit la Kazanlık din Bulgaria¹⁵. În interior mormântul se remarcă printr-o decorație murală deosebit de realistă. Intrând în camera cu cupolă, se remarcă scena centrală a marii frize (pl. I). Așezat în poziție frontală, cu capul înclinat puțin spre stânga, ni se înfățișează căpetenia tracă pentru care a fost construit mormântul. În mâna dreaptă ține o cupă, în timp ce de mâna sa stângă se înlanțuie mâna soției sale. Friza mai conține și alte personaje, inclusiv un paharnic ce aduce o cană cu vin și o cupă. Această scenă sugerează o dată

în plus banchetul funerar. Mai mult, în friza superioară este prezentată o cursă de care ce indică întrecerile organizate în timpul și după ceremonia înmormântării¹⁶.

Tot din mediul sud-tracic – și datând din sec. III î.Hr. - provine și o altă descoperire importantă: monumentul funerar tumular de la Măglij din Bulgaria¹⁷. Una dintre frize este compusă din amfore de vin alternând cu palmete (pl. II/1) iar din mantaua tumulului a fost recuperată doar o piesă: o cană de vin din argint, ornamentată cu benzi aurite (pl. II/2) ce a servit probabil la băutul ritual.

Autorilor antici și descoperirile arheologice din mediul traco-dacic – relevă un fapt deosebit de clar: la înmormântări – indiferent de starea materială a defuncților – avea loc un banchet funerar iar în cadrul acestuia vinul juca un mare rol.

Semnificația acestui banchet funerar era probabil strâns legată de credința în *heroizare*¹⁷. Participanții la banchet – rude, prieteni sau membri ai comunității – prin acest act ce includea masa și consumul de vin stabileau un „legământ” cu defunctul din „lumea de dincolo”, care deja atinsese o formă de existență diferită de cea a muritorilor, cea de „*heros*”¹⁸.

NOTE

¹ Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, București, Ed. Academiei R.S.R., 1985, p. 104.

² Herodot, *Istoriei*, IV, 94.

³ *Ibidem*, V, 4.

⁴ Hellanicos, *Obiceiuri barbare*, fragm. 73.

⁵ Pomponius Mela, *Descrierea Pământului*, II, 18-20.

⁶ Valerius Maximus, *Fapte și cuvinte vrednice de luare aminte*, II, 6, 12.

⁷ Solinus, *Culegere de fapte memorabile*, 10, 1.

⁸ I.H.Crișan, *Spiritualitatea geto-dacilor*, Ed. Albatros, București, 1986, p. 112-132.

⁹ În necropola de la Ferigele (149 de tumuli și 23 de morminte plane) au fost identificate 1570 de vase. Vezi, Al. Vulpe, *Monografia hallstattiană de la Ferigele. Monografie arheologică*, București, 1967, p. 101 și urm.; I.H.Crișan, *op.cit.*, p. 117.

¹⁰ *Ibidem*, p. 116-132.

¹¹ Sorin M. Petrescu, *Tibiscum*, X, 2000, p. 161-163, 255-262.

¹² Fl. Medeleț, *ActaMN*, 35, I, 1995, p. 296-297.

¹³ O. Popescu, *Tibiscum*, VII, 1988, p. 275-276; M. Gumă, *Analele Banatului*, s.n., IV, 1, 1995, p. 244-248; S.M. Petrescu, în *Cronica cercetărilor arheologice din România*, Campania 2000, mai 2001, p. 103.

¹⁴ Platon, în *Izvoare*, I, p. 103.

¹⁵ M. Oppermann, *Tracii între arcul carpatic și Marea Egee*, Ed. Militară, București, 1988, p. 148-150.

¹⁶ *Ibidem*, p. 149.

¹⁷ *Ibidem*, p. 151-152.

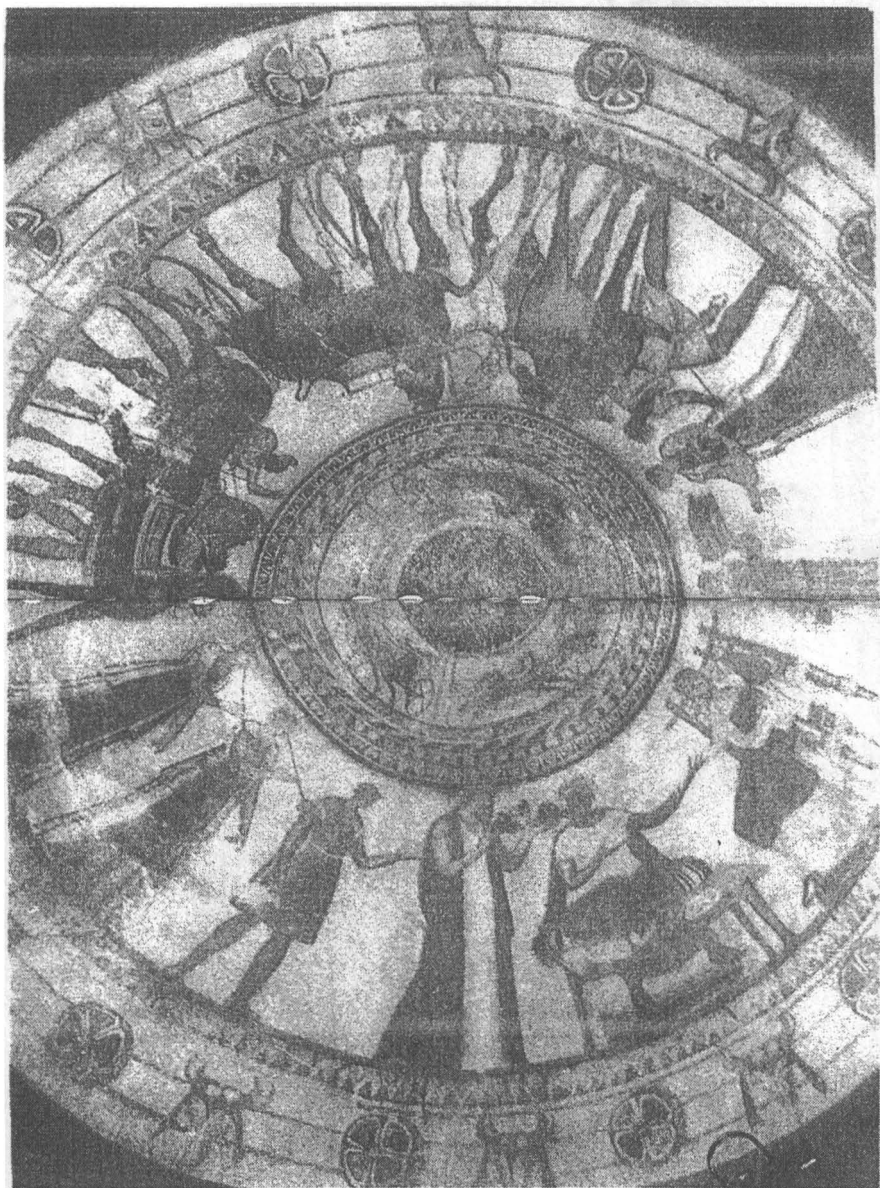
¹⁸ Poate că este bine de amintit aici că și în zilele noastre se mai păstrează reminiscențe ale banchetului funerar, inclusiv cu consum de vin. Dar acest ritual are loc în ziua de 8 noiembrie, de Ziua morților, când la cimitir se consumă colivă și vin deasupra mormântului.

THE WINE AND THE FUNERAL BANQUET AT THRACO-DACIANS

Summary

From the beginning of the Bronze Age, usually was the incineration rite of deads. The istorical sources (Herodot and others) appreciated the gladness character of deadh.

From our point of view, we presented a few pieces of potteries from settlements of Balta Sărată and Iaz (Balta Sărată Bronze Group, respectively Basarabi Culture) who are parts of an ritual banquet after the cremation of a human bodies.

Pl. I

1

2

Pl. II